

Een geïntegreerde en duurzame
aanpak voor vrede en veiligheid

PAX

Noodpakket voor vrede

Samenvatting en aanbevelingen

De veiligheid van Europa staat onder druk. Het antwoord van Europa blijft beperkt tot forse investeringen in Defensie, inmiddels oplopend tot 5% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Tegelijk is in Nederland fors bezuinigd op diplomatie en internationale samenwerking: zaken die bijdragen aan échte en duurzame vrede. De balans is zoek. Europa moet in lijn met de eigen principes inzetten op vrede. Veiligheid is daar onderdeel van, maar is niet genoeg. Ervaring leert dat duurzame vrede en veiligheid vraagt om een geïntegreerde benadering: een politieke strategie die niet alleen rust op afschrikking, maar ook investeert in diplomatie, internationale samenwerking en democratische rechtsstaten.

Op 24 en 25 juni kwamen regeringsleiders uit Europa, VS en Canada bijeen voor de NAVO-top in Den Haag. Het belangrijkste agendapunt: de nieuwe 'NAVO-norm'. Trump eiste dat deze norm stijgt van 2 naar 5% van het BBP. Voor Nederland zou dat 55 miljard euro zijn, ruim een verdubbeling van onze huidige uitgaven (22 miljard) aan Defensie. NAVO Secretaris-Generaal Mark Rutte loodste een aangepast voorstel – 3,5% plus 1,5% voor investeringen in infrastructuur en andere randvoorwaarden voor Defensie – met succes door de top. Een meerderheid van de Tweede Kamer steunt dit plan, dat alsnog, bij 3,5%, een stijging van ons defensiebudget met 19 miljard euro zou betekenen.

Het politieke debat staart zich echter te veel blind op deze percentages, in plaats van op de onderliggende vraag: wat is er nodig? De investering die nu wordt voorbereid is van dusdanige omvang dat die sterk bijdraagt aan een ongecontroleerde wapenwedloop. Dit zal wapenbeheersing moeilijker maken en vergroot de kans op gewapend conflict. Als er zo veel geïnvesteerd wordt in de defensie-economie, kan er een gevaarlijke neiging ontstaan om de wapens ook daadwerkelijk in te zetten. Uiteraard legt de investering ook enorme druk op onze economie en overheidsuitgaven en dat leidt tot bezuinigen op andere cruciale terreinen, bijvoorbeeld zorg en onderwijs. Daarnaast vermindert deze enorme investering in Defensie onze capaciteit om de sociale, politieke en economische weerbaarheid te vergroten. En juist op die zwakte zetten andere landen, waaronder Rusland, druk.

PAX erkent de noodzaak van investeringen in Defensie en in veiligheid. Onder Trump zijn de VS niet langer een betrouwbare bondgenoot. De Europese Unie is aan zet om met andere Europese landen, waaronder Oekraïne, tot een eigen en inclusieve veiligheidsstrategie te komen. Die strategie moet nadrukkelijk onderdeel zijn van een bredere politieke strategie gericht op vrede. Bovendien is het van belang nu zo te investeren dat onze afhankelijkheid van de Verenigde Staten afneemt. Tenslotte moeten investeringen in onze veiligheid en vrede onze democratische rechtsstaat en de internationale rechtsorde versterken en niet ten koste gaan van de veiligheid van burgers elders. Wij van PAX stellen daarom een geïntegreerd veiligheidsbeleid voor, gefundeerd op de volgende vier pijlers:

Diplomatie en dialoog

- Investeer in diplomatieke capaciteit. Stel een EU-gezant voor Oekraïne aan.
- Herstel onze geloofwaardigheid als behartiger van het internationaal recht. Bij voorbeeld door Israël veel krachtiger aan te spreken op diens talloze schendingen hiervan en daaraan serieuze consequenties te verbinden.
- Onderzoek actief de mogelijkheden voor dialoog met Rusland over wapenbeheersing en non-proliferatie.

Internationale samenwerking

- Investeer in eerlijke handelsrelaties.
- Investeer in ontwikkelingssamenwerking gericht op vredesopbouw, conflictpreventie en versterking van democratische rechtsstatelijke ontwikkeling. Europa zou voor vredesopbouw dezelfde ambitie moeten tonen als voor het investeren in Defensie.
- Blijf Oekraïne steunen. Met wapens om zich tegen de Russische agressie te verdedigen. Met diplomatieke steun bij eventuele onderhandelingen. En met steun voor het opbouwen van een democratische rechtsstaat.

Democratie

- Erken dat hybride dreiging leidt tot het ondermijnen van de democratische rechtsorde en sociale cohesie.
- Versterk het weerstandsvermogen van Europese samenlevingen daartegen.
- Ondersteun en versterk democratische krachten wereldwijd, als tegenhanger tegen de concentratie van politieke, militaire, media en economische macht in de handen van autocraten en oligarchen.

Defensie en wapenbeheersing

- Verantwoorde investeringen in Defensie moeten primair gericht zijn op Europese autonomie, bescherming van burgers en het internationaal recht. Dat vraagt om strategische keuzes en geen ongefundeerde beslissing voor een 5%-norm.
- Waarborg bij investeringen in Defensie en de wapenindustrie een morele basis; voorkom de productie van verboden wapens als landmijnen, en de levering van wapens aan landen die mensenrechten schenden.
- Investering in Defensie moet gepaard gaan met goede democratische controle op de defensie-industrie en eisen aan die industrie om zich aan regels van verantwoord ondernemen te verbinden.

Noodpakket Vrede: Wie vrede wil, investeert in vrede

Na de Koude Oorlog leek oorlog grotendeels verdwenen uit West-Europa. De Europese Unie presenteerde zich als een waardenunie van vrede, democratie en mensenrechten. Maar de agressieoorlog die Rusland startte tegen Oekraïne in 2022 maakte definitief duidelijk dat Poetin niet uit is op een stabiel en vreedzaam Europa. Wie, zoals PAX, al eerder de gevolgen van Russisch militair optreden zag in de Zuid-Kaukasus, Syrië en Oekraïne, maakte zich daarover al lang geen illusies meer.

De dreiging van Rusland ligt volgens militaire experts niet in een grootschalige aanval op Europa. Baltische staten, Polen, en Finland maken zich terecht zorgen over een conventionele aanval vanuit Rusland, en Europese bondgenoten zijn dan terecht gehouden aan artikel 5 van de NAVO en verplicht bij te staan. Landen in Centraal en West Europa zullen zichzelf vooral moeten op hybride oorlogsvoering. Denk aan sabotage van internetkabels of gasleidingen, cyberaanvallen op energiebedrijven en ziekenhuizen, politieke inmenging en desinformatiecampagnes die de democratische rechtsstaat ondermijnen. Rusland en Belarus zetten zelfs vluchtelingen in als drukmiddel aan de grenzen met Polen en Finland — een cynische poging om de sociale cohesie in Europa te ondermijnen. De focus hierop, en dan met name op de ondermijning van sociale cohesie en onze democratische rechtsstaat, komt te weinig terug in de huidige veiligheidsanalyse.

Daarnaast is in de huidige veiligheidsstrategie ook weinig oog voor andere mondiale ontwikkelingen die veiligheidsrisico's met zich meebrengen. Te denken valt aan de sterke toename van autocratie, voortdurend geweld in Midden-Oosten en Afrika en de effecten van klimaatverandering. Daarbij moet worden opgemerkt dat de bedreiging van territoriale integriteit en van de democratische rechtsstaat niet alleen uit vanuit landen als Rusland en China komt, maar evenzeer van binnenuit en van landen die wij als bondgenoot beschouwen, zoals de VS en Israël.

Wat is er nodig voor Europese vrede?

Europa wordt gedwongen om opnieuw te formuleren hoe Europese vrede eruit moet zien. Veiligheid in Europa is sinds 1945 gebaseerd op een combinatie: 1) solidariteit bij de militaire bescherming van het grondgebied en afschrikking (in de NAVO), 2) economische interdependentie van democratische rechtsstaten met sterke gezamenlijke instituten (in de EU) en 3) commitment aan een “rules based”-orde met respect voor internationaal recht, mensenrechten en territoriale integriteit (zoals vastgelegd in de Helsinki-akkoorden van 1975). Vooral het laatste brengt ook een morele verantwoordelijkheid met zich mee voor de versterking van de internationale rechtsorde, veiligheid van burgers en respect voor territoriale integriteit van staten buiten Europa. De veiligheid van Europa zou niet ten koste mogen gaan van veiligheid van anderen. Maar het huidige veiligheidsbeleid en de plannen voor investeringen in defensie leggen de nadruk heel eenzijdig op “peace through strength” en zijn gericht op militaire dreiging vanuit Rusland.. Wat ontbreekt is een gezamenlijke politieke strategie die zich richt op collectieve vrede en veiligheid die iedereen beschermt en duurzame stabiliteit creëert. Dat kan niet met wapens alleen.

Noodpakket Vrede: een geïntegreerde en duurzame aanpak

We worden in Nederland en Europa geconfronteerd met reële dreigingen, zoals eerder in dit stuk geschetst. Investeren in Defensie zijn nodig, maar dit mag nooit hand in hand gaan met bezuinigingen op diplomatie, internationale samenwerking en inzet voor democratie. Dit is een gevaarlijke koers: de inzet van wapens moet de laatste verdedigingslinie zijn voor Europese veiligheid en mogen nooit op zichzelf staan. Zonder een bredere strategie, dreigt het gevaar dat wapens zélf de strategie worden - óók als ze louter defensief bedoeld zijn.

PAX pleit daarom voor een duurzaam en geïntegreerd Europees veiligheidsbeleid: het Noodpakket Vrede. Een beleid dat niet ten koste gaat van vrede en veiligheid elders. Integendeel, Europa heeft er moreel én strategisch belang bij om wereldwijd bij te dragen aan het beëindigen van gewapende conflicten en vredesopbouw. Het Noodpakket Vrede is gestoeld op vier pijlers:

1. **Diplomatie en dialoog** – voor vredesprocessen, wapenbeheersing en versterking van internationaal recht
2. **Internationale samenwerking** - ten behoeve conflictoplossing en vredesopbouw
3. **Democratie en rechtstaat**- versterking en verdediging van democratie, rechtsorde en sociale cohesie in Europa en daarbuiten
4. **Defensie en wapenbeheersing**- verantwoorde investering in onafhankelijk Defensie capaciteit en voorkomen van een ongeremde wapenwedloop

1. Diplomatie en dialoog

Momenteel ontbreekt een vrijwel elke vorm van dialoog tussen EU-lidstaten en Rusland. In de EU dreigt zelfs de sluiting van belangrijke delegaties in niet-Europese landen. De Nederlandse regering bezuinigt op ambassades en diplomatieke capaciteit en veel andere Europese landen nemen vergelijkbare stappen. Waardoor vooral de capaciteit voor diplomatie en dialoog in cruciale regio's in Afrika en het Midden-Oosten afneemt. De instituten van de Verenigde Naties worstelen met ernstige budgettaire problemen als gevolg van Amerikaanse bezuinigingen, en de EU ziet geen rol voor zichzelf dat op te vangen. Met nog hogere uitgaven voor Defensie dreigen alleen maar meer bezuinigingen op diplomatie.

Oekraïne bepaalt zelf over de voorwaarden voor vrede, maar verdient daarbij actieve Europese steun. De VS domineren nu het diplomatieke speelveld. Als Europa niet aan de zijlijn wil blijven staan, moet het zelf initiatief nemen. Een gezamenlijke EU-gezant voor Oekraïne, zoals Finland voorstelt, zou een krachtig signaal zijn. Europa zou een heel andere rol dan de VS kunnen spelen, niet louter gebaseerd op machtspolitiek, maar één waarbij betrokkenheid van Oekraïens maatschappelijk middenveld en burgers aan een vredesproces actief gesteund wordt.

Europese landen en de EU zouden juist hun diplomatieke banden met landen in Afrika en Midden-Oosten moeten aanhalen. Allereerst omdat stabiliteit ook langs de Zuid grens van Europa cruciaal is voor hun en onze veiligheid. Ten tweede omdat wij voor de versterking van internationaal recht en voor diplomatieke druk op Rusland juist ook de steun van andere landen in de wereld nodig hebben.

Ook zou de EU zich minder moeten laten verlammen door veto's bij veiligheidskwesties. Besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid of samenwerking in een 'coalition of the willing' is noodzakelijk om slagvaardig te blijven – zoals al gebeurt bij militaire steun aan Oekraïne.

Internationaal recht

Voor de EU, de Raad van Europa en veel lidstaten is het respecteren van internationaal recht en mensenrechten zowel een morele als strategische keuze. Deze principes vormen de basis van Europese samenwerking en decennia van vrede en veiligheid. Terecht beschouwt Europa de Russische oorlog tegen Oekraïne als een ontoelaatbare schending van het internationaal recht.

Maar de internationale rechtsorde staat onder druk, niet alleen door Rusland, maar ook door Amerikaanse imperialistische ambities in Groenland, Panama en mogelijk zelfs Canada en het Israëliëse geweld tegen Palestijnen in Gaza en de Westelijke Jordaanoever, en aanvallen op Syrië, Libanon, Jemen en Iran. De uiteenlopende Europese reacties op Israël — van stilzwijgen tot wapensteun — leiden tot terecht cynisme en weerstand zowel in het mondiale Zuiden als onder de Europese bevolking. Wil Europa geloofwaardig blijven, dan moet het zijn houding herzien en consistent internationaal recht verdedigen.

Militaire investeringen, afzwakking van klimaatbeleid en de jacht op grondstoffen kunnen Europa's geloofwaardigheid verder schaden. De EU moet inzetten op diplomatie en nieuwe bondgenootschappen voor de versterking van de internationale rechtsorde. Met name onder de landen die een beroep doen op de internationale gerechtshoven voor hun eigen veiligheid, beheersing van klimaatverandering of voorkomen van genocide zijn potentiële bondgenoten te vinden, ook als zij Europa's Oekraïnebeleid niet volledig delen.

2. Internationale samenwerking

Europa loopt veiligheidsrisico's door gewapende conflicten buiten de grenzen. Militaire middelen alleen zijn echter van weinig waarde om conflicten te beëindigen of te beteugelen, laat staan om duurzame vrede te bewerkstelligen. Syrië, de Sahel en Soedan zijn daarvan sprekende voorbeelden, en ook in de Westelijke Balkan en de Zuid-Kaukasus sluimeren conflicten die Europa kunnen raken. Investeren in vredesopbouw en conflictpreventie in deze regio's is in de eerste plaats cruciaal voor de veiligheid en waardigheid van de lokale bevolking, maar ook het strategisch belang voor Europa is evident.

Stel vredesinspanningen centraal

Europese landen en de EU hebben hierin ruime ervaring; samen met de VS en het VK waren Zweden, Duitsland en Nederland jarenlang toonaangevende donoren. Maar sinds de draconische bezuinigingen onder Trump is veel werk stil gelegd. Europese landen hebben het ontstane vacuüm niet opgevuld — integendeel: ook het VK, Zweden en Nederland hebben ingrijpende bezuinigingen doorgevoerd. Diplomatieke posten verdwijnen, ook in conflictgebieden, en de EU overweegt zelfs delegaties te sluiten. De roep om meer defensie-uitgaven dient vaak als excuus om vredesinspanningen af te bouwen. Ook het werken aan eerlijkere handelsrelaties tussen het globale Noorden en Zuiden en het tegengaan van schade aan mens en milieu staan onder grote druk.

Het afbouwen van ontwikkelingssamenwerking is kortzichtig en contraproductief. Ook (oud-) militairen onderstrepen dat dit een onmisbaar instrument is voor veiligheid en stabiliteit. Investeren in conflictpreventie, goed bestuur, onderwijs, gezondheidszorg en economische ontwikkeling is geen luxe, maar noodzaak. Deze inzet draagt direct bij aan internationale duurzame vrede en veiligheid. Door deze pijler te verwaarlozen, ondermijnt Europa zijn eigen invloed en weerbaarheid. Wie vrede wil, moet investeren in vrede.

Investeer in eerlijke handelsrelaties

Eerlijke handelsrelaties kunnen eveneens bijdragen aan vrede en veiligheid. Europa is zich steeds meer bewust van de afhankelijkheid van kritieke grondstoffen uit andere delen van de wereld. Veel van de grondstoffen die noodzakelijk zijn voor de wapenindustrie en energietransitie, zijn afkomstig uit conflictgebieden. De winning en handel vindt niet alleen plaats onder

mensonterende en milieuvervuilende omstandigheden, maar opbrengsten vallen ook nog eens in handen van corrupte politici en gewapende groepen. Met deze handel worden mensenrechten geschonden, oorlogen gevoed.

Met de sterke nadruk in Europees handelsbeleid op het verkrijgen van grondstoffen, dat centraal staat in het Global Gateway beleid, vermindert de aandacht voor verantwoorde handel en productieketens. Er is een sterke neiging in de EU en bij de Europese regeringen om de normen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en eerlijke handel af te zwakken, in een tijdsgewricht waarin deze juist aangescherpt zouden moeten worden.

Strategische onafhankelijkheid

Om vrede in Europa te waarborgen, moet Europa streven naar strategische onafhankelijkheid van landen die zich schuldig maken aan militaire dreiging en agressie. Door deze afhankelijkheid betaalt Europa feitelijk mee aan militaire agressie en oorlog. Dat begint met een versnelde afbouw van de afhankelijkheid van Russische grondstoffen. Tegelijkertijd is het noodzakelijk om de afhankelijkheid van Chinese grondstoffen en productiecapaciteit kritisch te heroverwegen. Ook moet Europa breken met het decennialange trans-Atlantische beleid dat het continent strategisch afhankelijk heeft gemaakt van de Verenigde Staten voor communicatie- en defensietechnologie. Tot slot is het van belang om de afhankelijkheid van Israëlische spionage-, surveillance- en inlichtingentechnologie geleidelijk af te bouwen.

3. Democratie en rechtstaat

Democratieën bieden burgers de beste kansen om actief deel te nemen aan politieke besluitvorming. Ze waarborgen inclusiviteit en beschermen de rechten van minderheden. In gezonde democratische rechtsstaten worden conflicten – die onvermijdelijk zijn in elke samenleving – beter beheerst en opgelost. Daarentegen bieden autoritaire regimes en zogenoemde ‘illiberale democratieën’ zelden meer dan een tijdelijke schijn van stabiliteit. Waar vrijheid wordt opgeofferd in ruil voor veiligheid, verliezen burgers uiteindelijk vaak beide.

De democratie staat wereldwijd echter onder druk – ook in Nederland. Het aantal autoritaire regimes groeit, en hun internationale invloed neemt toe. Daarnaast leidt de concentratie van macht en rijkdom in handen van oligarchen, in het bijzonder van de tech en informatie bedrijven, tot ondermijning van democratische systemen. Dit heeft directe gevolgen voor Europa. Denk aan inmenging in verkiezingen, beïnvloeding van politieke besluitvorming, steun aan extreemrechtse en antidemocratische bewegingen, en grootschalige campagnes van desinformatie en haatzaaij. Autoritair bestuur leidt eigenlijk ook altijd tot een toename van corruptie en zelfverrijking van politieke elites, zoals in Hongarije, Turkije en de VS duidelijk zichtbaar is. Dar draagt opnieuw niet bij aan een vreedzame en stabiele samenleving. In meerdere Europese landen is de afgelopen jaren sprake geweest van buitenlandse inmenging in verkiezingen en binnenlandse politiek. De Russische invloed in landen als Roemenië, Georgië en Polen leidt tot grote bezorgdheid en toont hoe kwetsbaar democratische processen zijn.

Desinformatiecampagnes ondermijnen het vertrouwen van burgers – in de overheid én in elkaar. Ze versterken maatschappelijke verdeeldheid en tasten de sociale cohesie aan. Daarmee vormen ze een directe bedreiging voor de weerbaarheid van Europese samenlevingen tegen buitenlandse beïnvloeding.

Rechtsorde en sociale cohesie

In Nederland zou de regering, net als in andere Europese landen, onder ogen moeten zien dat de hybride oorlogvoering en ondermijning niet alleen gericht is tegen infrastructuur, maar juist tegen de democratische rechtsorde en sociale cohesie. Ook ten behoeve van onze eigen vrede en veiligheid zou Nederland moeten investeren in versterken en vernieuwen van democratie. Scandinavische en Baltische landen hebben al goede ervaring opgedaan met onderwijsprogramma's om jongeren te leren desinformatie in (sociale) media te herkennen. Dergelijke stappen zou Nederland ook moeten nemen.

Daarbij zou Nederland met Europese bondgenoten een actief beleid moeten voeren om de uitbreiding van de invloed van autoritaire regeringen en anti-democratische bewegingen wereldwijd tegen te gaan en bewegingen van burgers die hun democratische rechten opeisen te ondersteunen.

4. Defensie en wapenbeheersing

Investerings in Defensie zijn noodzakelijk, mits ze deel uitmaken van een bredere strategie. Europese regeringsleiders lijken zich momenteel blind te staren op het streven naar 5% van het BBP en een investering van 800 miljard euro in het ReArm Europe-initiatief — mogelijk vooral om president Trump tegemoet te komen en een breuk met de VS te vermijden.

De kernvraag moet echter zijn: wat heeft Europa écht nodig om de veiligheid van zijn burgers te waarborgen, zonder een wapenwedloop te ontketenen of de veiligheid elders te ondermijnen? Zo lang een heldere onderbouwing mist, is een blanco cheque voor Defensie onverantwoord.

Wat dan wél realistisch en noodzakelijk is, hangt af van een goed doordachte brede veiligheidsstrategie - en die ontbreekt momenteel. Het is onzinnig om een prijskaartje te hangen aan een plan dat nog niet bestaat.

Van percentages naar “capability gaps”

De discussie over defensie-uitgaven is de afgelopen jaren sterk gebaseerd geweest op percentages. In Nederland is in 2024 zelfs in de wet vastgelegd dat minimaal 2% van het BBP naar Defensie zou moeten gaan. PAX vindt het verhogen van het defensiebudget tot (ver) daarboven onrealistisch en zorgwekkend. Dit dreigt een wapenwedloop te versterken, niet alleen met Rusland, ook met andere landen. Een wapenwedloop brengt het risico op gewapende conflicten met zich mee. Bij een dermate grote investering in wapens en militaire middelen, ontstaat er een gevaarlijke prikkel voor politieke leiders deze ook daadwerkelijk in te zetten.

Bovendien brengt een snelle toename van defensie-uitgaven in een context van grondstoffenschaarste en personeelsgebrek het risico van prijsopdrijving, inefficiëntie en corruptie met zich mee. Onder dergelijke omstandigheden wordt het vrijwel onmogelijk om effectieve democratische controle te behouden over dergelijke budgetten.

In plaats van te streven naar een hoger percentage, zouden investeringen gericht moeten zijn op het dichten van de zogeheten capability gaps binnen de EU – met name in scenario's zonder Amerikaanse steun. Op korte termijn kunnen hiervoor substantiële investeringen nodig zijn.

In het kader van ReArm Europe wordt gesuggereerd dat het zorgelijk is dat de EU minder uitgeeft aan defensie dan de VS, Rusland en China. Maar het zou juist zorgwekkend zijn als de EU zich als doel stelt om op hetzelfde niveau als de VS te komen. De VS hebben decennia een wereldwijd opererend leger in stand gehouden. Voor de EU is het echter onwenselijk en onnodig om grootschalig buiten het eigen grondgebied te opereren. Een militaire rol spelen buiten Europa is voor de EU geen doelstelling.

Uit cijfers van SIPRI blijkt bovendien dat de Europese leden van de NAVO nu al veel meer aan Defensie uitgeven dan Rusland en China. Met betere Europese samenwerking alleen al zou veel winst te halen zijn. Er zijn dus wel veel kanttekeningen te plaatsen bij de norm van 5% of zelfs 3,5%.

Defensie-industrie

In het versterken van de EU-defensiecapaciteiten speelt de industrie een centrale rol. ReArm Europe richt zich daarom terecht op de defensie-industrie, maar dit roept ook zorgen op.

Zo noemt het ReArm Europe programma de inzet van kunstmatige intelligentie in wapensystemen als kans, zonder oog voor de enorme risico's. Terwijl veel EU-lidstaten bij de VN pleiten voor regulering, ontbreekt in ReArm Europe een duidelijke oproep tot betekenisvolle menselijke controle, bijvoorbeeld op AI in wapensystemen. Dat is juist richting de industrie essentieel. Daarnaast dreigt een grote spanning te ontstaan tussen grondrechten van burgers, en bestaande regelgeving (ondermeer t.a.v. milieu- en privacywetgeving en regelgeving over aanbesteding en verantwoord ondernemen.) op te heffen vanuit de gepercipieerde noodzaak om regeldruk weg te nemen.

ReArm Europe pleit daarnaast voor een Europees wapenverkoopmechanisme om de beschikbaarheid en levertijd van defensieproducten te verbeteren. PAX maakt zich zorgen over het feit dat de EU haar defensie-industrie mede via export wil ondersteunen. In de afgelopen decennia zijn Europese wapens regelmatig geëxporteerd naar landen waar ze zijn ingezet met ernstige gevolgen voor burgers. Een schrijnend voorbeeld is Jemen, waar Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten met deels Europese wapensystemen verantwoordelijk zijn voor talloze burgerslachtoffers. Ook de Europese betrokkenheid bij defensieproductie waarin Israël participeert, roept vragen op. De EU zou, in lijn met het internationaal recht, wapenexport moeten beperken tot landen waar het risico op inzet bij mensenrechtenschendingen en oorlogsmisdaden minimaal is.

Wapenbeheersing

De noodzaak van diplomatieke inspanningen op het gebied van wapenbeheersing is urgenter dan ooit. De wereldwijde defensiebudgetten stegen in 2024 met 9,4% ten opzichte van het jaar ervoor – een alarmerende ontwikkeling. In meerdere regio's is sprake van een wapenwedloop, waarbij niet alleen Rusland betrokken is. Hoe langer deze dynamiek voortduurt, hoe groter het risico dat een kleine escalatie uitmondt in een grootschalig gewapend conflict. De nucleaire dimensie van deze wedloop vergroot dit gevaar aanzienlijk.

De fora voor wapenbeheersing die tijdens en na de Koude Oorlog zijn opgericht, bestaan nog steeds, maar hun invloed is sterk afgenomen. De EU zou daarom het voortouw kunnen nemen met drie initiatieven:

1. Heropening van gesprekken over het verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CFE-verdrag), om wederzijds vertrouwen en transparantie te herstellen
2. Hervatting van onderhandelingen over Strategic Arms Reduction Treaty (START) en Intermediate-Range Nuclear Forces verdrag (INF), met betrokkenheid van China, om multilaterale afspraken over strategische wapens te bevorderen
3. Beëindiging van bilaterale verdragen over Amerikaanse kernwapens in vijf Europese landen (waaronder Nederland), in ruil voor wederkerige stappen van Rusland.

Verboden wapens

De afgelopen maanden hebben landen aan de oostgrens van de EU aangekondigd uit verbodsverdragen voor landmijnen en clustermunities te willen stappen. Litouwen heeft dat zelfs al gedaan. De rechtvaardiging hiervoor is de toegenomen dreiging vanuit Rusland. Deze stap is echter niet alleen ineffectief, maar ook schadelijk voor de internationale rechtsorde.

Ten eerste blijkt uit decennia aan ervaring dat deze wapens vooral burgers treffen: naar schatting is 85% van de slachtoffers van landmijnen een burger. Als het doel is om de eigen bevolking te beschermen tegen een mogelijke Russische inval, zijn dit dus ongeschikte middelen.

Bovendien zijn deze verdragen juist bedoeld voor tijden van conflict. Ze beschermen burgers en versterken de internationale rechtsorde. Door ze los te laten, ondermijnen Europese landen hun eigen geloofwaardigheid. Andere lidstaten, waaronder Nederland, moeten zich hier krachtig tegen uitspreken.

Samenwerking

Er is veel winst te behalen door de versterking van Europese samenwerking, wat tevens bijdraagt aan de Europese autonomie op het gebied van veiligheid. De EU zelf schatte in 2021 al dat jaarlijks tussen de 25 en 100 miljard euro aan defensiebudget verloren gaat door gebrekkige samenwerking. Extra investeringen zijn dan ook alleen te rechtvaardigen als deze inefficiënties worden aangepakt. Bovendien is een betere coördinatie en taakverdeling tussen Europese krijgsmachten en industrie, met behoud van democratische controle en transparantie, essentieel. Als de EU militair onafhankelijk(er) van de VS wil opereren, dan is verregaande samenwerking cruciaal.

Tot besluit: wie vrede wil, investeert in vrede.

Een duurzame vrede kan niet met wapens gewonnen worden, hoe noodzakelijk die ook kunnen zijn voor een bescherming van burgers, van eigen grondgebied en bondgenoten tegen militaire agressie. Duurzame vrede kan alleen gebouwd worden en vraagt om een samenhangende aanpak. Diplomatie en Internationaal recht, internationale samenwerking voor ontwikkeling, en versterken van de democratie en rechtsstaat zijn daar essentiële onderdelen van. Investering in militaire middelen mag niet ten koste gaan van deze peilers van vrede en veiligheid. Wie vrede wil bezuinigt daar niet op; wie vrede wil investeert juist in vrede.

Maak werk van vrede

Augustus 2025

Stichting Vredesbeweging PAX Nederland
Sint Jacobsstraat 12
3511 BS Utrecht
Nederland

+31 (0)30 - 233 33 46
info@paxvoorvrede.nl

paxvoorvrede.nl

